

Scheldevogels

Het Schelde-estuarium is een vogelparadijs van internationaal belang. Indrukwekkende aantallen watervogels komen in dit gebied overwinteren, of houden er tijdens hun lange reis naar het zuiden halt om hun reserves bij te spijkeren. Hoeveel en welke watervogels de Zeeschelde precies onder haar vleugels heeft, dat becijfert het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) maandelijks. Spoorzoeker ging scheep met de beroepsvogeltellers van het INBO.

Naar de grens en terug

Onze boottocht - aan het roer een stuurman van Waterwegen en Zeekanaal NV - begint op Linkeroever. We schepen in voor een heen- en-terug reis: van Antwerpen varen we naar de Nederlandse

grens, en terug. Heen wordt de rechteroever geteld, terug de linker, want de Schelde is hier te breed om de twee oevers in één keer te tellen. Voor ons is dit een unieke ervaring, voor de tellers van het INBO bijna een routineklus: zij varen al verrekijkend en noterend iedere maand de hele Zeeschelde af.

Jan Soors van het INBO: "Antwerpen-Nederland is één van de drie trajecten die we tellen. Ook de tracés Antwerpen - Dendermonde en Dendermonde - Gent worden iedere maand afgevaard. Die drie boottochten voeren we zo snel mogelijk na elkaar uit. Zo sluiten we migratie van vogels van het ene naar het andere gebied uit en vermijden we dubbeltellingen. Om dezelfde reden worden de nabijgelegen plassen, beken en meren in het weekend vlak vóór of na de Schelde geteld. Het zijn vrijwilligers, vooral

van Natuurpunt, die de wintervogeltellingen in deze gebieden voor hun rekening nemen."

Met z'n tweeën

Het is laagwater - het moment bij uitstek voor watervogeltellingen. Dan zijn de grootste aantallen watervogels aanwezig op de Schelde en zijn de vogels ook prima te observeren. De tellers krijgen dan een goed beeld van de ruimtelijke spreiding en het gebruik van de verschillende habitats.

Tellen doe je met z'n tweeën: geen overdige luxe, want er beweegt heel wat op het water. De één kijkt met de verrekijker en telt,

Deze tafeleend, enkele jaren geleden nog een talrijke wintergast, werd afgelopen winter op de Schelde nauwelijks nog gezien.

becijferd

de ander noteert de aantallen. Vragen stellen is ook al niet evident: wie vogels telt, houdt maar best z'n aandacht erbij. "Tellen op de Schelde zelf is nog doenbaar. De monding van de rivier of een uitgestrekt gebied als het Groot Buitenschoor is veel moeilijker te behappen", geeft **Jan Soors** tussen twee tel sessies mee. "Voor dit laatste gebied gebruiken we dan ook de tellingen van de conservator."

Steltlopers

We passeren Doel, het Verdrongen Land van Saefthinge ... Uit de codetaal die de tellers gebruiken, begrijpen we dat deze teldag de verwachte vogelsoorten oplevert. Veel meeuwen, maar ook smient, grauwe gans en steltlopers, zoals bonte strandloper, wulp en scholekster. **Jan Soors**: "Voor al deze vogels vormt het estuarium in de eerste plaats een bron van voedsel. Steltlopers foerageren op de vele bodemdier tjes die leven in de bij laagtij droog vallende platen en slikken. Die vogels broeden in het hoge noorden en komen in waterrijke gebieden in West-Europa overwinteren. De Schelde ligt op één van de grote trek routes. Om hun trektocht van duizenden kilometers aan te kunnen, houden ze hier halt om voedsel te zoeken op de

slikken. Sommige steltlopers blijven de hele winter aan de Schelde. Stroomopwaarts van Antwerpen zijn andere vogelsoorten prominenter aanwezig, vooral eenden - wilde eend, kraakeend en wintertaling."

Naar een nieuw evenwicht?

Eén opvallende trend: van bijna alle watervogels telt het INBO de laatste jaren op de Zeeschelde minder grote aantallen. Vooral voor de eenden is die dalende trend ongezien. **Jan Soors**: "Naar de oorzaak is het voorlopig nog gissen. We vermoeden dat het met de voortgang van de waterzuivering te maken heeft. Twintig jaar geleden was de Schelde biologisch gezien zo goed als dood. Naarmate meer afvalwater gezuiverd werd, keerden eerst de kleine bodemdier tjes terug, die weinig eisen stellen aan hun omgeving en vooral van organisch materiaal leven. Eenden zoals wintertaling en tafeleend - tuk op die kleine bodemdier tjes - vonden langs de Schelde een gedekte tafel."

"Maar de waterkwaliteit verbeterde nog verder, met als laatste krachtinspanning de waterzuivering van Brussel. Schoner water betekent ook minder kleine bodemdier tjes, zodat de eenden wegblijven. Maar het vis-

bestand herstelt zich nog steeds verder, en daarvan profiteren visetende vogels zoals aalscholvers en futen dan weer. Ook op het traject tussen Antwerpen en de Nederlandse grens is er minder aan de hand. Hier komen ook grotere bodemdier tjes voor op de slikken: het ideale voedsel voor steltlopers, die momenteel dus ook geen algemene afname vertonen."

De wijziging in het voedselaanbod lijkt voor een aantal watervogelsoorten een reden om voorlopig de Zeeschelde links te laten liggen, maar vermoedelijk komen zé elders aan hun trekken. "Langs de zijrivieren zoals de Rupel, Zenne en Dijle tellen vrijwilligers al enkele jaren meer watervogels, al is die stijging niet zo groot dat ze de afname in de Schelde zelf opvangt. De vastgestelde evoluties in de Zeeschelde zijn zeker geen eindpunt. We verwachten de ontwikkeling van een meer gevarieerde gemeenschap van bodemdieren, die dan weer andere vogels zal aantrekken", zo besluit een hoopvolle **Jan Soors**.

Meer info:
jan.soors@inbo.be
 tel. 02 558 18 33
www.inbo.be

Vogels tellen doe je met z'n tweeën: geen overbodige luxe, want er beweegt heel wat op het water.

Ramsar en Sigma

Het INBO startte met het monitoren van Scheldevogels sinds de winter van 1991-1992. De tellingen gebeuren in opdracht van de Vlaamse overheid, die hiermee haar internationale verplichtingen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn en de Ramsarconventie nakomt.

Jan Soors van het INBO legt uit: "Watervogels tellen in hun overwinteringsgebied is veel efficiënter dan tellen in het veel uitgestrektere broedgebied, wat eigenlijk onbegonnen werk is. In heel West-Europa worden de vogels in dezelfde periode geteld, en de som geeft ons een idee van de totale populatie. De tellingen leggen ook het belang van een vogelgebied bloot, en dat is dan weer van belang voor de aanwijzing als Ramsargebied. Een gebied wordt onder de Ramsargebieden gerangschikt als er 1 % van de Noord-West-Europese populatie van een welbepaalde soort overwintert. Dat betekent in feite dat dit gebied van groot belang is voor het overleven van de soort. Maar de vogeltellingen leveren ook onschatbare gebiedskennis op, waarop het beleid kan steunen om de effecten van ingrepen te evalueren, zoals bijvoorbeeld het geactualiseerde Sigma plan. Dit is het groots opgezette plan dat Vlaanderen een hogere bescherming moeten bieden tegen overstromingen vanuit het Zeescheldebekken en tegelijk moet zorgen voor een natuurlijkere Zeeschelde."

Winterstop in de polders

De kolgans is een algemene overwinteraar in Vlaanderen. Zijn typische witte snavelbasis en de dwarse zwarte vegen over zijn buik maken de soort makkelijk herkenbaar. De laatste jaren is er een spectaculaire toename van overwinterende kolgenzen in Vlaanderen, zoals hier in de West-Vlaamse polders.

